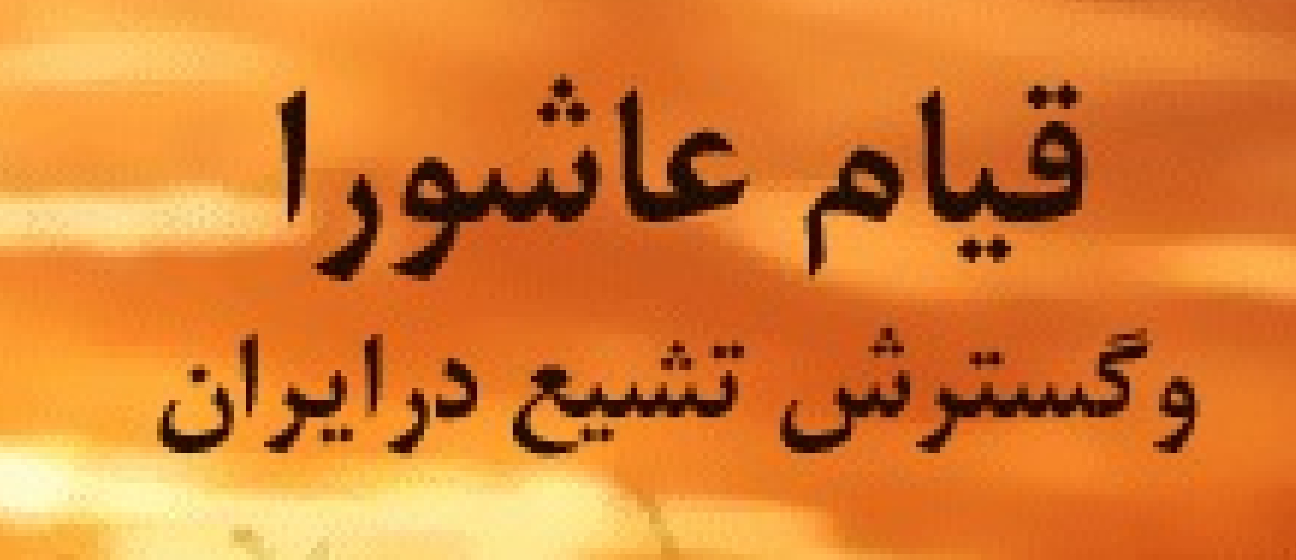


حسن بساک


بسم الله الرحمن الرحیم

قیام عاشورا و گسترش تشیع در ایران

نویسنده:

حسن بساک

ناشر چاپی:

مجهول (بی جا ، بی نا)

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

قیام عاشورا و گسترش تشیع در ایران

مشخصات کتاب

نویسنده : حسن بساک

ناشر : حسن بساک

چکیده

پس از ورود اسلام به ایران با توجه به آشنایی ایرانیان با اهل بیت پیامبر (ص) در زمان پنج سال حکومت حضرت علی (ع) در کوفه و رفتار عادلانه ایشان با موالیان ایرانیان شیفته خاندان پیامبر شدند. به دنبال این آشنایی و از آن طرف نارضایتی که ایرانیان از خاندان اموی (به دلیل بی عدالتیها و تبعیضها) داشتند، پس از واقعه عاشورا ایرانیان متأثر از این اهانت به اهل بیت شدند و عکس العمل نشان دادند که بیشتر در قالب پیوستن به قیامهایی در خونخواهی قیام عاشورا و پناه دادن و حمایت کردن علویان و تلاش برای براندازی حکومت امویان (کمک کردن به عباسیان) آغاز گشت که البته پس از موفقیت در مورد اخیر، ایرانیان دریافتند که عباسیان نیز مانند حاکمان سلف خود عمل کرده، مخالفت با آنان نیز شروع شد.بیشترین تأکید بر انعکاس قیام عاشورا و حرکتهای شیعیان ایران و حمایت ایشان از علویان در قرون اولیه هجری است و از جمله اشاره به قیام یحیی بن زید در خراسان دارد که ملهم از قیام عاشوراست.

ایرانیان در حکومت علی

پس از گذشت زمان اندکی از آشنایی ایرانیان با اسلام، دوستی اهل بیت پیامبر (ص) در دل ایرانیان نشست و کشش و جاذبه ای نسبت به خاندان پیامبر و علویان در «موالی» (ایرانیان مسلمان) ایجاد شد؛ زیرا علی (ع) در دوران خلافت پنجساله خویش و انتقال مرکز خلافت به عراق در نزدیکی پایتخت ایران نمونه کاملی از عدالت اسلام را به نمایش می گذارد و با تفکر برتری طلبانه قریش به مخالفت برمی خیزد و بر خلاف حاکمیت پیش از خود، ایرانیان را با اعراب برابر قرار می دهد.آن حضرت همچنین در مقابل

تفکر برتری طلبانه و اشرافیت قبیله ای سران و رؤسای قبایل کوفه چون اشعث بن قیس کندی از موالی دفاع می کند.استاد مطهری به نقل از سفینه البحار در ماده ولی چنین آورده است:... روز جمعه ای علی (ع) بر منبر خطبه میخواند. اشعث بن قیس کندی که از سرداران معروف عرب بود، آمد و گفت یا أمیرالمؤمنین (ع) این «سرخرویان» (یعنی ایرانیان) جلوی روی تو بر ما غلبه کرده اند و تو جلوی اینها را نمی گیری سپس در حالی که خشم گرفته بود گفت امروز من نشان خواهم داد که عرب چکاره است.علی (ع) فرمود: «این شکم گنده ها خودشان روزها در بستر نرم استراحت میکنند و آن موالی (ایرانیان) روزهای گرم به خاطر خدا فعالیت میکنند و آنگاه از من میخواهند که آنها را طرد کنم تا از ستمکاران باشم. قسم به خدا همچنانکه در ابتدا شما ایرانیان را به خاطر اسلام با شمشیر می زدید، بعد ایرانیان شما را با شمشیر به خاطر اسلام خواهند زد.»در اینجا بر آن نیستیم که شیوه و رفتار امام را، چه در دوران خلافت و چه پیش از آن، به تفصیل بیان کنیم. همینقدر به اشارتی بسنده میکنیم تا تأثیرات رفتار امام را در موالی (ایرانیان مسلمان) کوفه و اطراف آن، که رفتار امام را با خلفا و حکمرانان قبل و بعد از وی مقایسه می کردند، بیان کنیم و تأثیراتی که باعث گرایش ایرانیان به علی و خاندانش گردیده است تا حدودی به نکارش آوریم و بدانیم مردمی که قبل از اسلام از تمدن و علم و دانش از اعراب بهره مندتر بودند و به جهت داشتن زمینه پیشین پس از اسلام نیز

بـه تعـبير ابن خلـدون دانش را به دورانی بس دراز به خـود اختصـاص دادنـد نمیتوانسـتند بین رفتـار علی (ع) و سـران قریش و معاویه و دیگر اشراف حاکم عرب فرق نگذارند و بی تمایل نسبت به علی (ع) و راه و روش او و خاندانش باشند.

رفتار نامناسب حاکمان اموی با ایرانیان

عامـل دیگری که شایـد در جـذب و کشـش ایرانیـان به علویـان بی تـاثیر نبود، رفتـار ناهنجار و غیر اسـلامی و انسانی حاکمان قریش و بویژه امویان بوده است زیرا هر قدر آنان نسـبت به موالی یعنی مسـلمانان غیر عرب تبعیض بیشتری اعمال می کردند و موالی را از حقوق اجتماعی بیشتر محروم می ساختنـد و شـیوه تحقیرآمیزی نسـبت به آنان به عمل می آوردنـد، شـدت عمل و سختگیری و سـتم بیشتری را نسـبت به خانـدان پیامبر و علویان به کار می بردنـد. همبسـتگی دو گروه مورد سـتم امویان، یعنی موالی و علویـان افزون می گشت؛ به گونه ای که رفتار خشونت بار امویان با فرزنـدزادگان پیامبر در فاجعه کربلا عامل مؤثری در تقویت تشـیع گردید.با روی کار آمدن تیره دوم امویان، یعنی آل مروان و خلیفه قدرتمند آن عبدالملک و حاکم خونریز و ستمگرش حجاج – در شرق سرزمینهای اسلامی – خشونت به منتها درجه خود رسید و بسیاری از مردم تنها به اتهام شیعه بودن از دم تیغ گذرانـده شدند. حجاج در دوران ۲۰ ساله حکومتش در کوفه، شـیعیان و طرفـداران خاندان پیامبر را چون دانه هایی که به وسـیله مرغان چیده شود انتخاب کرده با خشونت به قتل میرساند؛ اما عبدالملک که در واقعه کربلا و پس از آن، سقوط آل ابی سفیان را شاهد بود، تنها خاندان پیامبر را از این خشونت معاف می داشت و به حجاج نوشت

مرا از خون خانـدان ابی طالب بر کنار بدار که از وقتی خاندان حرب، خون این خاندان را بریختند ملک از ایشان دور شد و به گفته مسعودی، «حجاج نیز از بیم زوال ملک بنی امیه نه از بیم خدای - عزوجل - از خون طالبیان اجتناب میکرد.» [۱] .

جنبشهای ایرانی در قرون اولیه اسلامی

برای بهتر مشخص شدن موضوع مورد بحث، حرکتهایی که در قرون اولیه اسلامی در ایران روی داده به شکل زیر تفکیک می کنیم:۱- جنبشـهای مـذهبی غیر اسـلامی: این حرکتها و نهضـتها برای بازگرداندن مردم از اسـلام و احیای اندیشه های زرتشتی بوده است.۲- عصـیانها و مخالفتهای سیاسی: این حرکتها بیشتر مقاومت در برابر ستم امویان و عباسیان بوده است تا مبارزه علیه السلام.۳- قیامهـای خـوارج در عراق و ایران بویژه در سیسـتان.۴- نهضـتهای اصـیل اسـلامی که ملهم از قیام عاشورا بود؛ مانند نهضت زید بن یعلی و دیگر سادات حسـنی و حسـینی [۲] .قیام عاشورا الهامبشـخش همه نهضـتهای شیعی بوده (اعم از زیدی، هفت امامی و اثنی عشـری) که در ایران و دیگر نواحی روی داده است. پس از قیام عاشورا و نهضت توابین در سال ۶۵ هجری و قیـام مختار ثقفی در سال ۶۷ هجری ق، قیام قهرمانانه زیـد بن علی بن حسـین (ع) در سال ۱۲۲ ه ق از عمیقترین حرکتهـایی بود که در کوفه روی داد و تأثیرات آن تا سالیانی چند بر جای ماند. بعدها سادات حسنی و حسینی به پیروی از انقلاب عاشورا و قیام زید برای مبارزه با مدعیان خلافت اسـلامی یعنی امویان و عباسـیان دست به قیام مسـلحانه زدند؛ مانند قیام یحیی بن زید در خراسان در سال ۱۲۵ ه. ق.زید، دومین فرزند

علی بن الحسین، فردی شجاع، پرهیزکار، عالم و مورد حرمت دانشمندان بویژه فقیهان و بزرگان مدینه بوده است. شیخ مفید درباره زید چنین نوشته است:«... زید بن علی پس از امام باقر، شریفترین و بزرگوارترین و برترین برادران آن جناب است. او مردی عابد، پارسا، فقیه، بخشنده و دلیر بود و به خاطر امر به معروف و نهی از منکر و خونخواهی حسین (ع) با شمشیر خروج کرد.» [۳] .قیام وی به سال ۱۲۱ یا ۱۲۲ زمانی که ستمگری و استبداد هشام خلیفه اموی و حاکمش یوسف بن عمر ثقفی خواهر زاده حجاج، در کوفه به اوج خود رسیده بود، رخ داد. ورود زید به کوفه در ماه محرم سال ۱۲۲ یادآورد قیام جدش حسین بن علی در چنین ماهی بوده است. شعار زید و یارانش «یا منصور امت»، همان شعار پیامبر در یکی از نبردهایش بود. زید با یاران اندکش بر سپاهیان کوفی و شامی تاخت ولی به شهادت رسید و قیامش شکست خورد. قیام زید پس از قیام حسین بن علی سررشته قیامهایی است که از آن پس صورت می پذیرد و سبب واژگونی خاندان اموی می گردد.

قیام یحیی بن زید

پس از به شهادت رسیدن زید، فرزندش یحیی با تنی چند از یارانش به شرق ایران عقب نشست و با پیوستند طرفداران خاندان پیامبر به وی، آماده قیام و گرفتن انتقام از حکام فاسد و ستمگر اموی گردید. قیام وی در خراسان به سال ۱۳۵ همزمان با مرگ هشام و روی کار آمدن ولید بن یزید بن عبد الملک (۱۲۵-۱۲۶) بوده است. وی با یاران اندک خویش در ابتدا پیروزیهایی چشمگیر به دست آورد اما گسیل نیروهای

فراوان از طرف حاکم خراسان و فرماندهان مشهور اموی کار را بر طرفداران وی سخت کرد و یحیی در اثنای جنگ به شهادت رسید. حاکم اموی جسد یحیی را در جوزجانان به دار آویخت و سرش را به شام نزد خلیفه فرستاد.قیام یحیی و شهادتش بر طرفداران خاندان پیامبر و علویان در شرق سرزمینهای اسلامی بویژه خراسان افزود و نفرت مردم خراسان را به خاندان اموی دو چندان کرد به گونه ای که وقتی ابومسلم در خراسان قیام کرد و سرزمین خراسان را از دست حاکم اموی نصر بن سیار آزاد ساخت برای پاسخگویی به خواست مردم نخست جسد یحیی را با احترام از دار پایین آورد و با حرمت به خاک سپرد و قاتلان یحیی را به قتل رسانید و سپس مدت یک هفته برای یحیی مراسم عزاداری بر پای داشت و نیز فرزندان پسری را که به مدت یکسال در خراسان به دنیا آمدند زید و یحیی نام نهادند. [۴] .البته ناگفته نماند که ایرانیان خیلی پیشتر از این، حضور خود را در قیامهایی که برای خونخواهی امام حسین (ع) به پا شده بود، مثل مختار، نشان داده بودند. میتوان گفت عکس العمل ایرانیان در برابر قیام عاشورا سریع و ممتد بوده است؛ حتی عباسیان انعکاس قیام عاشورا و محبوبیت خاندان پیامبر را در میان ایرانیان دریافته از آن به نفع خود سود جستند.عباسیان رنگ سیاه را شعار خود قرار دادند تا به مردم مسلمان بویژه خراسانیان که در غم و اندوه فرزندان پیامبر - امام حسین (ع) - زید و یحیی - به سر می بردند پاسخ مثبت دهند.بنی عباس پس از به قدرت رسیدن

– (با کمک ایرانیان) خود را خونخواهان فرزندان پیامبر معرفی میکردند و حتی سفاح پس از امان دادن به سلیمان بن هشام بن عبد الملک و دو فرزندش با قرائت شعری که در آن به خون به ناحق ریخته شده حمزه بن عبدالمطلب، حسین بن علی و زید ابن علی، به وسیله بنی امیه اشارت داشت، به رغم امان خویش، دستور قتل امویان مجلس را صادر کرد و نیز به انتقام خون فرزندان پیامبر اشاره کرد. مسعودی مینویسد:«... آنگاه سفاح گفت: دیگر اهمیت نمیدهم که چه وقت مرگم فرا رسد که به انتقام حسین و برادرانش دویست کس از بنی امیه را کشته ام و باقیمانده جسد هشام را به تلافی عمویم زید سوزانده ام...» [۵] .این چنین بنی عباس از اوضاع حاکم بر جامعه در به قدرت رسیدن خویش بهره جستند، اما همین که بر اریکه قدرت تکیه زدند و پایه های قدرت خویش را استوار و محکم یافتند بیش از همه بر فرزندان پیامبر تاختن آوردند و در نابودی آنان بسی کوشیدند و شاید بتوان گفت اینان کمتر از خلفای سلف خویش (بنی امیه) نسبت به خاندان پیامبر دشمنی و خشونت روا نداشتند.ایرانیان نیز بلافاصله نیرنگ عباسیان را دریافتند و در پی هدف مقدس خود و پیروی از اسلام اصیل و خاندان اهل بیت درآمدند به گونه ای که از این پس شهرهایی چند کانون تشیع شد؛ از جمله نیشابور، هرات، جوزجانان، غور، سبزوار، ری، قم، آمل، ساری، بلاد دیلم و بعضی از شهرها و سواد قومس و قهستان.و در این میان شهرهایی مانند «ری» کانون اصلی و مسلحانه مبارزات شیعیان علیه بنی عباس به شمار می آمد.

پاورقی

[۱] مسعودی، مروج الذهب، ج ۲،

ص ۱۷۲.

[۲] تحلیلی بر نهضتهای سیاسی - دینی ایران، دکتر سید کاظم روحانی، ص ۶. انتشارات کیهان، ۱۳۷۰.

[۳] شیخ مفید، ارشاد، ص ۱۶۸.

[۴] مسعودی، مروج الذهب، ج ۲، ص ۲۱۶.

[۵] مسعودی، مروج الذهب، ج ۲، ص ۲۱۳.

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ.ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹



مرکز تحقیقات رایانه ای
قائمیه
اصفهان
www
برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹